

PROGRAM FUNKCJONALNO-UŻYTKOWY

1. Cel rewitalizacji

Radiostacja Gliwicka jest sama w sobie ciekawym zabytkiem techniki, zasługującym na troskliwą opiekę. Zabudowania, w tym najwyższa na świecie drewniana wieża, zachowały się w stanie niemal niezmiennym od roku 1935. Cała 3-hektarowa posesja służyła najpierw celom nadawczym (do roku 1956), następnie fabrycznym i gospodarczym, a od roku 2005 jest tu samorządowa instytucja kultury o nazwie **Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów – Radiostacja Gliwice**, Oddział Muzeum w Gliwicach.

Radiostację zbudowano wiele, ale tylko jedna jest zaliczana do miejsc najważniejszych dla historii XX w. Tu 31.08.1939 przeprowadzono słynną prowokację, poprzedzającą wybuch II wojny św. Znaczenie tej prowokacji jest międzynarodowe: Niemcy (udający Polaków) napadli na przygraniczną radiostację niemiecką w Gliwicach, by Francuzom i Anglikom dać pretekst do niewywiązania się z traktatowego obowiązku udzielenia pomocy Polsce, zaatakowanej przez hitlerowską armię.

Trudne dziedzictwo tego miejsca (gdzie nigdy nie składa się kwiatów) powinno służyć nowym celom europejskim: prawdzie, pojednaniu i wzajemnej akceptacji. To już na małą skalę się dzieje na lekcjach historycznych w Radiostacji, gdy młodzież, przyjeżdżająca z różnych krajów, dowiaduje się o sposobach funkcjonowania państwa totalitarnego. Ale nauka, płynąca z Radiostacji, powinna promieniować szerzej.

Celem rewitalizacji naszego zabytku jest stworzenie w tym miejscu mocnego węzła europejskiej sieci edukacji historycznej, prezentującego polską wizję dziejów, będącego też wielką atrakcją turystyczną. Rewitalizacja całego założenia powinna dać możliwość ubiegania się przez samorząd Gliwic o umieszczenie Radiostacji Gliwickiej na polskiej Liście Pomników Historii oraz na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO.

2. Przedmiot opracowania

Przedmiotem niniejszego opracowania jest ustalenie zakresu robót, jakie powinny być wykonane na 3-hektarowej posesji w tym zwłaszcza:

- przywrócenie dawnej świetności budynkowi technicznemu (miejsce prowokacji; ul. Tarnogórska 129) z uwzględnieniem potrzeb znacznego ruchu wycieczkowego
- modernizacja budynków nr 127 i 131 ze zmianą ich funkcji z mieszkalnych na muzealne, kulturotwórcze i służące nowoczesnej współpracy międzynarodowej
- przygotowanie terenu pod ekspozycję zabytków techniki
- budowa nowego obiektu: **Gliwice.eu**. Obiekt ten – usytuowany na północ od budynku nr 131 – powinien wyróżniać się innowacyjną architekturą i stanowić przyszlą multimedialną wizytówkę miasta
- remont zachowawczy, wzmocnienie, konserwacja i oświetlenie drewnianej wieży
- uzbrojenie, ukształtowanie, zagospodarowanie, ogrodzenie i oświetlenie posesji
- cała posesja, a zwłaszcza **Gliwice.eu**, ma być zaprojektowana jako dzieło sztuki, widziane i podziwiane z kosmosu na zdjęciach satelitarnych i w multimediami.

3. Funkcje

Na tablicy pamiątkowej pod wieżą widnieje napis wyryty w brązie:

PAMIĘTAJĄC O PRZESZŁOŚCI – Z MYŚLĄ O PRZYSZŁOŚCI

Zgodnie z tym hasłem – Radiostacja powinna po wsze czasy chronić pamięć o jedynym wydarzeniu, które trwale pozycjonuje Gliwice w światowej historii. Ta funkcja będzie zawsze najważniejsza, bo prowokacja gliwicka miała miejsce właśnie tutaj. Ale funkcja historyczna ma służyć nie rozpamiętywaniu lecz twórczemu kształtowaniu nowych czasów, co wymaga wzbogacenia oferty kulturowej. By Radiostacja żyła nie tylko dla turystów, mieszkańcy Gliwic i regionu muszą mieć powody do częstszych odwiedzin. To umożliwią nowe funkcje, które zostaną teraz wymienione.

3.1. Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów

3.1.1. Zgodnie z pierwszym członem tej nazwy – główną funkcją Radiostacji będzie prowadzenie pełnej działalności muzealniczej, związanej z historią miejsca i dziejami radiofonii, zwłaszcza: gromadzenie eksponatów (w tym nagrań), organizowanie wystaw, badania naukowe, publikacje, lekcje muzealne, popularyzacja.

3.1.2. Sztuka Mediów: oferta, skierowana do młodszych mieszkańców regionu. Oprócz działalności muzealniczej – wykwalifikowany personel i zgromadzone urządzenia będą stanowić bazę techniczną i organizacyjną dla twórczości multimedialnej, w tym zwłaszcza dla nowych technologii radiowych: koordynowanie szkolnego podcastingu, videocastingu i in. Będzie się tu też na bieżąco kolekcjonować obiekty realne i wirtualne o walorach przyszłych eksponatów. Pracownia będzie zabiegać o granty na komputerową wizualizację procesów historycznych.

3.1.3. Muzeum będzie twórczo przetwarzać dorobek gliwickiego (GTF) i śląskiego środowiska fotograficznego. Podejmie aktywną rolę animatora zjawisk z obszaru fotografii, sztuki video, performance itd. Ta zorientowana na przyszłość funkcja już została zapoczątkowana corocznym festiwałem o nazwie Gliwicki Miesiąc Fotografii.

3.2. Europejska Sieć „Pamięć i Solidarność”

Zgodnie z ofertą, skierowaną przez prezydenta Gliwic do Sekretarza Generalnego Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa, a zarazem Przewodniczącego Fundacji *Europejska Sieć „Pamięć i Solidarność”*, Andrzeja Przewoźnika – Radiostacja stanie się jednym z węzłów *Sieci*. Zakres obecności w *Sieci* – zgodnie z pismem A. Przewoźnika – zostanie ustalony, jak *Sieć* uruchomi działalność.

3.3. Obywatel wobec totalitaryzmu. Od Petycji Bernheima do Podziemia Konspiracy

3.3.1. Gliwice doświadczyły heroicznego zmagania się z totalitaryzmem nazizmu i komunizmu. Petycja Bernheima z 1933 roku wyznacza pierwszy etap kształtowania prawa międzynarodowego w obronie praw jednostek i mniejszości. Zwycięstwo Franza Bernheima w starciu z III Rzeszą na forum Ligi Narodów, dające ochronę praw mniejszości narodowych na Górnym Śląsku w okresie obowiązywania konwencji genewskiej (do 1937 roku), było pierwszym tak spektakularnym wydarzeniem w historii XX w. w dziedzinie walki o poszanowanie praw mniejszości.

3.3.2. Gliwice były najaktywniejszym na Górnym Śląsku ośrodkiem antykomunistycznej konspiracji. Zarówno w latach czterdziestych, jak i osiemdziesiątych – na Politechnice Śląskiej, ale i w wielu innych miejscach działały tajne drukarnie, pracownie fotograficzne, skrzynki kontaktowe itp. Produkowano różnego rodzaju sprzęt „multimedialny”, w tym również nadajnik radiowy Gliwickiej Delegatury NSZZ „Solidarność”, wykorzystany do przygotowania manifestacji 31 sierpnia 1982 r. Zbieranie i opracowywanie eksponatów, a w przyszłości – uruchomienie „podziemnej” drukarni stanowić będzie trzeci wymiar Muzeum Historii Radia i Sztuki Mediów.

3.4. Ekspozycja zabytków techniki oraz dzieł sztuki

Drobniejsze urządzenia, w tym zabytkowe radioodbiorniki, telewizory, magnetofony występują w ogromnej różnorodności typów i modeli. Niektóre rodzaje tych przedmiotów bywają kolekcjonowane przez prywatnych zbieraczy, inne – giną bezpowrotnie. Konieczne jest stworzenie specjalnej przestrzeni, w której tego rodzaju zabytki byłyby przechowywane, eksponowane, udostępniane innym muzeom, producentom filmów historycznych, badaczom techniki i coraz liczniejszym hobbystom.

Realizacja tej funkcji wymaga wybudowania nowego obiektu kubaturowego, spełniającego aktualne wymagania, stawiane obiektom tego typu. Muzealny budynek ekspozycyjno-magazynowy jest wymarzoną formą architektury. Z jednej strony – nie ma żadnych ograniczeń, wynikających z wysokości pomieszczeń, kształtu okien, prostopadłości a nawet pionowości ścian. Z drugiej strony – fakt, że ma to być obiekt na potrzeby muzeum, zmusza twórców do zmierzenia się z najnowszymi trendami budownictwa muzealnego. Powierzchnia użytkowa tego obiektu to 1.000 – 1.500 m², w tym część o wysokim (6-10 m) suficie.

Nowy budynek (o roboczej nazwie **Gliwice.eu**) ma być **wizytówką miasta!**

4. Ścieżki tematyczne

4.1. Prowokacja gliwicka

Podstawową formą upowszechniania wiedzy o prowokacji gliwickiej jest lekcja muzealna, dostosowana do możliwości percepcyjnych zwiedzających. Powinno to być kontynuowane w ustalonej obecnie formie. Zwiedzający wchodzi przez główne wejście do sali nadajnika, zwiedzają wnętrza i wystawy (również multimedialne), wysłuchują wykładu, wychodzą przez te same drzwi, udają się pod wieżę, tam uzyskują dodatkowe informacje i wracają do autokarów. Na sali musi być 35 wygodnych miejsc siedzących (klasa szkolna) i 25 dostawek (autokar). Tylko krzesła.

4.2. Multimedia

W jednym z budynków bocznych (nr 127 lub 131) parter powinien być wykorzystany na pracownię internetowe i medialne tak zaaranżowane, by w razie potrzeby mogły być użytkowane jako miejsca prezentacji twórczości multimedialnej. Stanowiska komputerowe (ok. 20) będą udostępniane młodym twórcom. Rotacja przy komputerach niewielka. Możliwe będzie organizowanie kursów komputerowych oraz przekształcenie sali w centrum prasowe oraz w zastępcze centrum ratownictwa. Na parterze musi być także miejsce pracy strażnika z monitorami itp. W piwnicy budynku nr 131 – dostępne z zewnątrz (liczne) toalety dla gości autokarowych.

4.3. Europejska Sieć „Pamięć i Solidarność”

Parter jednego z budynków bocznych zaoferowano Sieci, która będzie korzystać z tych samych pomieszczeń, co Multimedia (pkt 4.2.). Sieć otrzyma dodatkowe pomieszczenie biurowe na piętrze (20 m²). Sieć nie będzie generatorem stałego ruchu osób. Możliwe sporadyczne spiętrzenia.

4.4. Od Petycji Bernheima do Podziemia Konspiracy

Dwa etapy. Pierwszy – historia i następstwa Petycji Bernheima. Drugi – działalność opozycji demokratycznej w Polsce. W piwnicach jednego z bocznych budynków zostanie urządzona konspiracyjna drukarnia. Jedno z piwnicznych pomieszczeń powinno być na tyle duże, by jednocześnie ok. 35 osób mogło obserwować pracę podziemnego drukarza. Kilka innych pomieszczeń powinno – wzorem Muzeum Powstania Warszawskiego – być wyposażonych w multimedia, prezentujące różne aspekty walki z komunizmem.

4.5. Imprezy masowe

Co najmniej dwa razy w roku odbywać się będą imprezy masowe w rodzaju Gliwickich Dni Dziedzictwa Kulturowego i Nocy Muzeów. W ciągu jednego dnia może pojawić się 1.000 osób. Wtedy angażuje się większą liczbę pracowników, a chwilowe spiętrzenia rozładowywane są na dziedzińcu. Koncerty – na terenach zielonych. Należy wybrać i utwardzić teren, na którym będzie można ustawiać przenośną estradę. Doprowadzić tam zasilanie elektryczne 400 i 230V. Naprzeciwko, np. na miejscu obecnego basenu ppoż. podnieść teren amfiteatralnie w dwóch tarasach.

4.6. Wystawy czasowe

W budynku głównym (nr 129) będą organizowane wystawy czasowe. Niektóre będą udostępniane w sali nadajnika (wysoki parter) i wtedy komunikacja jak wyżej. Będą również wystawy w hali prostowników (dolny parter). Zwiedzający będą wtedy wchodzić i wychodzić przez wejście z rampy (droga prowokatorów). Takie wystawy są zwiedzane raczej przez osoby indywidualne; jednocześnie nie więcej niż 10 – 15 osób. Bez miejsc siedzących. Zapewnić dostępność dla osób niepełnosprawnych.

4.7. Park Muzeum. Zabytki techniki jako obiekty rzeźbiarskie

Szczególną atrakcją stanowić będzie labiryntowa ścieżka wśród zieleni, konstrukcji stalowych i zabytkowych maszyn, gromadzonych i eksponowanych w Radio-stacji. Ścieżka zaczynać się będzie (lub kończyć) w nowym budynku ekspozycyjno-magazynowym, gdzie trafią urządzenia i instrumenty mniejszych rozmiarów.

5. Rewitalizacja poszczególnych obiektów

5.1. Wieża

5.1.1. Wieża znajduje się pod naukową opieką Katedry Inżynierii Budowlanej Politechniki Śląskiej oraz – jak cała posesja – pod urzędową kontrolą Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Co roku wykonywane są tam różne zabiegi konserwacyjne, poprzedzane ekspertyzami lub zaleceniami Politechniki. Ponadto – wieża jest zabytkiem „pracującym”. Obecnie jest nośnikiem ok. 70 anten, służących różnym firmom, działającym profesjonalnie na rynku telekomunikacji (telefonia komórkowa, internet bezprzewodowy itp.). Liczba i rodzaj anten stale się zmienia.

5.1.2. Konieczna jest wymiana oświetlenia przeszkodowego wraz z całym okablowaniem pionowym i poziomym. Należy spełnić wymagania, stawiane oświetleniu tego typu przez przepisy o ruchu lotniczym, i zadbać o atrakcyjność wizualną.

5.1.3. Iluminacja wieży wymaga nowej koncepcji. Reflektory u stóp wieży (8 szt.) mają już 13 lat, są prądożerne, kosztowne w serwisowaniu, a ich oświetleniowa efektywność przez kilka lat po impregnacji jest minimalna. Ten rodzaj oświetlenia jest obecnie marnotrawstwem. Może wystarczy wieżę ozdobić kompozycją elementów odblaskowych lub pokryć farbą odblaskową wystające elementy mosiężnych śrub (na powierzchnię drewna nie można nakładać powłoki nieprzepuszczalnej).

5.1.4. Niezależnie od reflektorów głównych (lub zamiast nich) oraz niezależnie od oświetlenia przeszkodowego należy rozpatrzyć nowy sposób operowania światłem, np. linie LED, układane w różne kształty na różnych poziomach (tylko nowoczesne i bezpieczne pod względem przeciwpożarowym technologie). Reflektory skierowane w górę. Niedopuszczalne jest zawieszanie lamp oświetlających teren (bijących w dół).

5.1.5. Docelowo – iluminacja wieży oraz innych obiektów na terenie Radiostacji (zwłaszcza iluminacja Gliwice.eu) powinna być zmienna i programowalna. Ma tworzyć **światły spektakl**. Np. po zmroku o pełnych godzinach może włączać się minutowy program o własnej dramaturgii. W przyszłości – spektakl, trwający całą noc.

5.1.6. Nowoczesnych rozwiązań wymaga też ochrona odgromowa wieży.

5.1.7. Należy ulepszyć odwodnienie wzniesienia, na którym stoi wieża, by najniższe elementy drewniane nie były narażone na nadmiar wilgoci. Po wykonaniu tych prac – skwer pod wieżą i bezpośrednie otoczenie wymaga rekultywacji, wyrównania i położenia nowego dywanika trawy lub bruku.

5.1.8. Ogrodzenie obszaru wewnętrznego (wokół wieży) powinno być wymienione na mocne i stylowo korespondujące z czasem powstania obiektu, a sam ten obszar nieco powiększony. Może o 2 metry w każdą stronę (lub więcej na pn.-zach.). Należy również na nowo zaprojektować utwardzenie przejść i miejsca na zgromadzenia, by kontrast między zabytkową wieżą a nawierzchnią nie był tak drastyczny, jak obecnie. (Obudowanie jednego zbocza kostką granitową prezentuje się znakomicie, może to poszerzyć). Kształt ogrodzonego placu wokół wieży nie musi być kwadratowy.

5.1.9. Zapewnić awaryjny dojazd ciężkiego sprzętu pod wieżę od ul. Lublinieckiej.

5.1.10. Należy skontrolować stan techniczny kontenera podantenowego. Dach wymaga gruntownej naprawy. Wymienić rynny, wywietrzniki, naprawić pokrycie.

5.1.11. Należy wymienić niektóre belki i odcinki drabin, niektóre – wzmocnić.

5.1.12. Na wieży zamontować stacjonarne kamery do monitoringu (4 szt. względnie nisko) oraz dwie kamery obrotowe lub stacjonarne na szczycie. Obraz z górnych kamer byłby stale dostępny w internecie. Na użytek Centrum Ratownictwa Gliwice – kamery te powinny umożliwiać dokonywanie znacznych zbliżeń, np. w celu obserwacji pożarów, zalań i ew. innych zjawisk. W pewnym zakresie – sterowanie kamerami powinno być dostępne również internautom.

5.1.13. Usunąć szczeble z dolnej części drabin (do 3 metrów). Powinna tam być drabina dostawiana, wydawana przez ochronę tylko pracownikom.

5.2. Budynek główny (ul. Tarnogórska 129)

- 5.2.1. Dach. Drewniana więźba dachowa jest w dość dobrym stanie, natomiast dachówki są w stanie katastrofalnym. Konieczna jest całkowita wymiana pokrycia dachowego i może niektórych belek.
- 5.2.2. Dach części niskiej. Papa. Całkowita wymiana. Naprawa kominów i odprowadzenia spalin z agregatu prądotwórczego. Możliwa instalacja reflektorów „z epoki” i kamer monitorowania.
- 5.2.3. Rynny. Wszystkie rynny do całkowitej wymiany wraz z rurami spustowymi. Pilne!
- 5.2.4. Instalacja odgromowa – do zaprojektowania od nowa z uwzględnieniem wymagań nowego sprzętu elektronicznego, który będzie instalowany wewnątrz budynku.
- 5.2.5. Strych. W przyszłości musi pozostawać pusty ze względów przeciwpożarowych. Nośność stropu nad salą główną jest słaba i nie wchodzi w grę możliwość wprowadzania tam zwiedzających. Należałoby jednak rozważyć położenie lekkiej warstwy termoizolacyjnej, odpornej na zalanie.
- 5.2.6. Okna. Wszystkie stanowczo do wymiany. Do rozpatrzenia pozostaje standard i cena nowych okien. Kilka okien z pojedynczą szybą – zastąpić podwójnymi. Okna w sali głównej należałoby odrobić z drewna na wzór istniejących z zachowaniem detali (mechanizm uchylania). Rozważyć wykorzystanie oryginalnych szyb matowanych w pasy (na 40 szyb wewnętrznych – ok. 20 nadawałoby się do pozostawienia). Co do pozostałych okien – istotne jest zharmonizowanie okien we wszystkich budynkach.
- 5.2.7. Należy wziąć pod uwagę, że budynek techniczny był projektowany tak, by jak najskuteczniej odprowadzić na zewnątrz nadmiar ciepła, wydobywającego się z pracujących urządzeń. Obecnie – niezależnie od wymagań, dotyczących zachowania autentyczności – należy oszczędzać energię.
- 5.2.8. Drzwi wejścia głównego – do wymiany wraz z futryną. Ponownie: na ile to możliwe – skopiować autentyk z ewentualnym wykorzystaniem oryginalnych okuć, ale poprawić parametry termiczne i antywłamaniowe. Krata w drzwiach ma pozostać oryginalna. Uwaga: te drzwi są często otwierane.
- 5.2.9. Drzwi wejścia z małej rampy. Te drzwi zostały wykonane w latach 1950. Należy je zastąpić możliwie wierną kopią drzwi oryginalnych, wykorzystywanych obecnie w budynku pomocniczym (tzw. spawalnia). A drzwi oryginalne odrestaurować i eksponować wraz z futryną w sali głównej. To te drzwi sforsowali prowokatorzy. Ważny szczegół: w tych drzwiach nie dorobiono później dodatkowego zamka i widać, jak łatwo było wniknąć do środka.
- 5.2.10. Tynki zewnętrzne. W kilku miejscach, zwłaszcza przy rurach spustowych wymagają poprawy. Obecne tynki pochodzą z roku 1981. Z wymianą można poczekać. Oryginalne tynki miały prawdopodobnie fakturę podobną, ale nieco gładszą.
- 5.2.11. Tynki wewnętrzne. W piwnicy pod biurem i w dolnych korytarzach – zagrzybiony i częściowo odbity tynk (po zalaniach) wymaga całkowitej wymiany. W innych pomieszczeniach – drobne korekty lub wg ekspertyzy.
- 5.2.12. Wszystkie instalacje do całkowitej wymiany. Dotyczy to instalacji wodnej, kanalizacyjnej, centralnego ogrzewania, elektrycznej i telefonicznej. Należy całkowicie usunąć płataninę kabli, których użyć nie można, a bać się należy. Wymiana wszystkich opraw świetlnych. Położenie nowych instalacji internetowych, monitorowania obiektu, odgromowych i ew. innych. Instalację przeciwłamaniową i ppoż. założono w grudniu 2007. Powinna w miarę możliwości zostać zachowana.

- 5.2.13. Rampy. Obydwie znajdują się w stanie pożałowania godnym. Trzeba je rozebrać i odbudować na nowo z wykorzystaniem oryginalnych elementów. Dodatkowym kłopotem są współczesne wymagania BHP, które nie zezwalają na utrzymywanie tak wysokich ramp w obiektach ogólnodostępnych. Ponoć muszą być barierki, co by zniekształcało widok obiektu. Może podnieść grunt?
- 5.2.14. Agregat prądotwórczy działa poprawnie i nie ma przesłanek, by cokolwiek zmieniać poza odświeżeniem pomieszczenia, naprawą komina i przekładkami kabli. Konserwacji wymagają wszystkie drzwi z dużej rampy do pomieszczeń technicznych oraz żeliwna obudowa licznika piorunów.
- 5.2.15. Podłoga we wszystkich pomieszczeniach wymaga wymiany linoleum lub położenia czegoś innego. W sali głównej – na części podłogi – linoleum jest w stanie dobrym, choć zdradzającym fabryczne użytkowanie. Należy pozostawić spory fragment, wyraźnie oddzielony od nowej podłogi.
- 5.2.16. Sufit i ściany sali głównej – w celu wyciszenia – wyłożono dyktą. Należy całą dyktę zdjąć, wykonać odpowiednie zabiegi i ponownie ją założyć (jeśli stan jest zadowalający) lub wymienić na coś podobnego. Ważna jest obserwacja powierzchni pod dyktą (ślady po strzałach? Malowidła na odwrocie?).
- 5.2.17. Odtworzyć potrójną szklaną kurtynę akustyczną między górą a dołem. Wymienić wszystkie szyby, poprawić ramki. By ta kurtyna izolowała akustycznie – szyby muszą być wprawione z uszczelnieniem.
- 5.2.18. W hali prostowników, należy usunąć przeszkloną ściankę z lat 60., dzielącą halę na dwa pomieszczenia. W tej ściance wykorzystano oryginalne drzwi, które były elementem szklanej kurtyny. Te drzwi powinny wrócić na swoje miejsce. Zaaranżować halę tak, by nadawała się do organizowania wystaw czasowych i pokazów multimedialnych dla ok. 30 – 50 osób (częściowe zaciemnienie). Konieczne położenie nowej podłogi. Raczej nie ceramika, lecz coś miękkiego, poprawiającego akustykę tej sali.
- 5.2.19. We wszystkich pomieszczeniach zainstalować nowoczesne oświetlenie, natomiast w sali głównej (i w hali dolnej?) przywrócić oświetlenie oryginalne: żarówki w dużych, kulistych lampionach plus dyskretne, nowe oświetlenie boczne dla wystaw.
- 5.2.20. Odnowić lub (raczej) zasypać podziemne przejście z budynku głównego do kotłowni w bud. 131. Renowacja wymagałaby m.in. założenia nowych drzwi oraz wykonania robót, chroniących ten najniższy punkt obiektu przed ustawicznym zalewaniem wodą gruntową (rzapie). Zbędny tunel w kiepskim stanie.

5.3. Budynki mieszkalne (ul. Tarnogórska 127 i 131)

- 5.3.1. Wymiana dachówek, rynien, okien, drzwi i wszystkich instalacji w sposób zharmonizowany z renowacją budynku głównego. Dachówki powinny być wierną kopią oryginalnych, również tych o osobliwych kształtach.
- 5.3.2. Całkowita przebudowa wewnątrz – zadanie koncepcyjne dla projektantów. Będzie tam biblioteka główna Muzeum, sala konferencyjna i miejsce dla innych funkcji. Konkretne propozycje zostały niewiążąco opracowane i są dostępne w Muzeum. Standard typowy, bez ekstrawagancji.
- 5.3.3. Budynek nr 127 – raczej na funkcje służbowe, w tym biblioteka (parter) i magazyn sprzętu wystawienniczego (w piwnicach). Natomiast budynek nr 131 ma współpracować z nowym obiektem **Gliwice.eu** i mieścić funkcje, generujące spory ruch; ma być dostępny dla niepełnosprawnych.
- 5.3.4. Część I piętra budynku nr 131 zajmie pracownia konserwacji zabytków. Nad tą pracownią, czyli na obecnym strychu, należy zbudować komorę odkażania muzealiów z odpowiednim wyposażeniem. Ze względu na stosowane środki chemiczne – konieczne jest doprowadzenie tam wody i kanalizacji, zastosowanie wyciągu oraz specjalnych środków ostrożności. Wymagania dotyczące tego minikompleksu są dostępne w Muzeum.

5.4. Posesja i ogrodzenie

3 hektary Radiostacji to najwspanialszy *greenfield*, jaki mamy dziś w mieście. Na posesji i wieży można (niedużym kosztem) wykreować rozslawiający Gliwice spektakl świetlny. Tego nie wolno spać! Pojawiła się – na skalę w Polsce rzadko spotykaną – szansa na **arcydzieło sztuki ogrodowej!** Ogród *Radiostacja* powinien podkreślać niezwykłość wieży i chronić ją przed zagrożeniem, które już zostało w tej części miasta trwale ulokowane. Chodzi zarówno o codzienne zagrożenie ze strony narkomanów i piwoszy, jak i o nadzwyczajne niebezpieczeństwa, jakie pojawiają się po wielkich meczach na pobliskim stadionie.

Posesja Radiostacji powinna być bezwzględnie ogrodzona (na wzór Parku Chopina w Gliwicach). Tereny zielone należy projektować tak, by zapewnić niezawodną ochronę w nocy i łatwy dostęp dla spacerowiczów przez cały dzień. Ścieżki czy labirynty spacerowe powinny być możliwie długie i obfitować w małe atrakcje. To jest zbyt cenny teren, by go zbanalizować zeszytem w kratkę.

Pomysły zniszczenia strefy ochronnej przez likwidację ogrodzenia są przejawem nieodpowiedzialności za wieżę oraz za zdrowie i życie osób, które będą miały ułatwiony dostęp do wieży (odnotowano próby samobójcze). Bezpieczeństwa nie zapewni zwiększona (i kosztowna) obecność ochrony. Usunięcie nowego kontenera ochrony spod wieży – niedopuszczalne.

- 5.4.1. W roku 2006 doprowadzono nowym kablem ziemnym wysokiego napięcia (6.000 V) zasilanie transformatora głównego. W roku 2007 położono nowy kabel (400 V), zasilający kontener pod wieżą. Te kable pozostają.
- 5.4.2. Do wymiany lub wykonania od nowa wszystkie pozostałe instalacje:
  - kanalizacja deszczowa i sanitarna; obecnie jest szambo, ale na skraju posesji znajduje się (od roku 2006) przyłącze do kanalizacji sanitarnej
  - dobry drenaż, nie będzie wtedy konieczna dodatkowa izolacja budynków przed wodami gruntowymi (piwnice są suche; wybija tylko kanalizacja)
  - wodociągi: rury i zawory są w złym stanie, wszystko zastąpić nowymi
  - wszystkie studzienki muszą być nowe; stare zasypać
  - w rejon wieży doprowadzić hydrant z dwoma punktami poboru: od ul. Lublinieckiej i od strony wschodniej; obecny hydrant ma słabe ciśnienie
  - uwzględnić możliwość podłączeń do sieci gazowej oraz do ciepłociągu.
- 5.4.3. Nowa nawierzchnia na dziedzińcu i drogach wewn. Parkingi: nie asfalt!
- 5.4.4. Zlikwidować parking dla autobusów pod wieżą. Chodnik (wąski!) przybliżyć do jezdni; przesunąć ogrodzenie. To miejsce uległo degradacji społecznej i stanowi zagrożenie dla wieży.
- 5.4.5. Nowe oświetlenie terenu: zarówno wewnątrz posesji, jak i na drogach i ciągach pieszych wokół posesji. Słupy raczej od wewnątrz ogrodzenia. Klosze wysoko lub takie, by wytrzymały trafienie butelką po piwie.
- 5.4.6. Wykorzystać pas terenu miejskiego wzdłuż ścieżki rowerowej. Należałoby przesunąć ścieżkę i poszerzyć teren ogrodzony od strony południowo-zachodniej. Na skraju działki, należącej do miasta, pozostało sporo słupów betonowych z lat 1950. Należy je wykorzystać jako „ostańce” lub (raczej) utworzyć z nich nową grupę gdzieś na posesji.
- 5.4.7. Zmaksymalizować powierzchnię ogrodzoną; nie dopuścić do konkurowania ogrodu I kategorii (wewnątrz ogrodzenia) z zielenią II kategorii (na zewnątrz ogrodu), bo pojawią się dwie wrogie kategorie użytkowników. Wykonać nowe ogrodzenie, w tym drewniane bramy z zachowaniem oryginalnych okuć. Odtworzyć – na podstawie pozostałości – drewniane płotki między domami. Rozebrać budynki i budowle powojenne.
- 5.4.8. Odświeżyć obelisk kamienny, zwieńczyć go symbolem europejskim (technologia i kształt do zaprojektowania) i zagospodarować teren dookoła. Stara czereśnia zostanie wycięta, bzy też; projektować inną zielen.

6. Gliwice.eu

- 6.1. Sama rewitalizacja Radiostacji mogłaby nie być efektywna. Wszystkie prace będą prowadzone w ziemi i wewnątrz obiektów, których bryła nie zostanie w żaden sposób zmieniona. Natomiast dodanie widocznego składnika architektonicznego mogłoby na długie lata stanowić znak obecnej epoki, zwłaszcza że obok ciężkiej architektury totalitarnej nie może pojawić się nic, co by ostro nie kontrastowało z tamtym stylem. Jest więc miejsce i okazja do wzniesienia obiektu o dowolnej ekstrawagancji artystycznej, któremu nadajemy tu roboczą nazwę **Gliwice.eu**.
- 6.2. Nowy obiekt powinien mieć dwa oblicza. Od strony zewnętrznej – zgodnie z duchem karty weneckiej – powinien być świadectwem geniuszu twórczego czasów, w których powstał. Natomiast widziany z trasy, prowadzącej do wieży, nie powinien razić oczu, oczekujących bardziej harmonii niż kontrastu. Pierwsze oblicze (to widziane od ul. Tarnogórskiej) będzie dalej nazywane ekspresyjnym, drugie (widziane od środka posesji) – harmonijnym.
- 6.3. Projektowane obiekty powinny podejmować twórczy dialog z zastaną architekturą. Nie kopiować jej, ale też nie zmierzać do jej przestrzennego zdominowania. Nowe nie może być wszechobecne.
- 6.4. Nowy obiekt powinien w artystyczny sposób wyrażać ducha Gliwic: dynamikę gospodarczego i naukowego tygrysa Śląska. Ale tygrysa niedużego, promującego jakość.
- 6.5. Nowy obiekt powinien być zaprojektowany tak, by zachwycał w dzień i urzekał w nocy. Jest szansa na ciekawą bryłę i śmiałą, nowatorską iluminację, co złożyłoby się na architektoniczną, fotograficzną i multimedialną wizytówkę Gliwic, wydobywającą miasto spośród wielu wizualnie podobnych.
- 6.6. Powierzchnia użytkowa obiektu: 1.000 – 1.500m². Rozkład pięter dowolny. Większość pomieszczeń powinna mieć klimatyzację oraz spełniać wymagania, stawiane salom magazynowym i wystawienniczym. Wiele pomieszczeń może być bez okien. Jedna sala powinna być względnie duża (ok. 300 m²) i wyposażona w urządzenia, stosowane w nowoczesnych składnicach zażytków. Żadnych biur. Jest na nie miejsce w innych budynkach.
- 6.7. Przeznaczeniem nowego obiektu jest gromadzenie i udostępnianie zabytków sztuki i techniki. Będzie tam również przestrzeń recepcyjna i obsługa turystyczna, a także kawiarenka z ogródkiem letnim i miejsce (dla pasażerów jednego autokaru), gdzie przez chwilę odpocząć będą mogli ci, dla których Radiostacja to zwykle przystanek na długiej trasie. Tamże – toaleta dla osób niepełnosprawnych (więcej toalet w piwnicach budynku nr 131).
- 6.8. Kawiarenka będzie czynna tylko w godzinach pracy Muzeum; oferować może napoje, słodkie i dania gotowe; bez zaplecza restauracyjnego. Przestrzeń recepcyjna **Gliwice.eu** powinna umożliwiać ekspozycję świadectw epoki przemysłowej w otoczeniu roślin (uwaga: wilgotność) i multimedialnych.
- 6.9. Wejścia, rampy, okna, rynny itp. mogą (jeśli trzeba) być usytuowane od wewnątrz (oblicze harmonijne), natomiast oblicze ekspresyjne może być kształtowane dowolnie. W szczególności – nowy obiekt nie musi stanowić jednej bryły. Przeciwnie, mała architektura może stanowić artystyczne dopowiedzenie. Materiały elewacyjne muszą być nowatorskie i trwałe, łatwe do utrzymania; dachy i ściany o dobrych parametrach termoizolacyjnych.
- 6.10. Składnica dzieł sztuki jest wymarzoną obiektem kreacji architektonicznej. Nie ma tu ograniczeń, wynikających z wysokości pomieszczeń (nowy obiekt nie powinien tylko przewyższać istniejących), kształtu okien, prostopadłości a nawet pionowości ścian. Budownictwo muzealne stało się dziedziną najciekawszych trendów twórczości architektonicznej. W tym nurcie jest miejsce również dla **Gliwice.eu**.

- 6.11. Początek wieku XXI bywa nazywany „wiekiem muzeów”, bo faktycznie na całym świecie powstają ogromne, oszałamiające architekturą gmachy muzeów. Nasz nowy obiekt nawiąże więc do tych trendów w architekturze. **Gliwice.eu** powinno stanowić znak współczesnej i zorientowanej na nową jakość architektury muzealnej, wyróżniającej się wysokimi walorami artystycznymi i stylistycznym nowatorstwem. Niekoniecznie wysokim dachem.
- 6.12. W nowym budynku nie powinno być piwnic z ewentualnym wyjątkiem dla pomieszczeń technicznych, np. wymaganych na przyłącza itp. W budynkach (obecnie) mieszkalnych jest więcej piwnic niż potrzeba dla funkcji, którym mogłyby służyć. Potrzebny będzie za to garaż dla samochodu dostawczego i osobowego, wiata na dłużyce modrzewiowe oraz niewielki warsztat mechaniczno-elektryczny.
- 6.13. Pomieszczenie ekspozycyjne na parterze powinno mieć podłogę przystosowaną (w części) do dużych obciążeń jednostkowych. Typowym zanieczyszczeniem może być rdza. Przynajmniej niektóre powierzchnie wystawienne na parterze powinny nadawać się do gromadzenia pojazdów, np. motocykli lub innych urządzeń, z których mogą wyciekać różne płyny, zwłaszcza oleje. Powinien być możliwy wjazd wózkiem widłowym.
- 6.14. Pomieszczenia klimatyzowane będą w części wykorzystane do przechowywania dzieł sztuki, znajdujących się obecnie w różnych miejscach. Wymagany jest łatwy dostęp do dzieł, prosta komunikacja wewnętrzna, niezawodna ochrona przeciwpożarowa i zabezpieczenie przed kradzieżą.
- 6.15. Obiekt ma funkcjonować jako „ikona” Gliwic. Powinien więc prezentować się najwspanialej na zdjęciach nocnych (spektakl świetlny) i nie straszyć na dziennych. Budynek **Gliwice.eu** będzie żył w reklamie telewizyjnej oraz w multimedialnej prezentacji, która powinna mieć szansę w artystycznie uzasadniony sposób nawiązać do pozostałych obiektów (wieża). Ma stanowić zarówno atelier, jak i plener dla twórczości multimedialnej.
- 6.16. Ważna jest dzienna i nocna perspektywa „z samochodu przejeżdżającego ulicą Tarnogórską”. Należy też wyznaczyć bezpieczne punkty, z których fotografowanie lub filmowanie obiektu (z ew. wycieczką na pierwszym planie i wieżą w tle) jest rekomendowane.
- 6.17. Ważnym punktem patrzenia na nowy obiekt będzie szczyt wieży. Tam będą kamery, sterowane przez internautów. Widok „z góry”, zwłaszcza nocą, jest kolejnym faktorem, który należy uwzględnić w artystycznej kreacji.
- 6.18. Trzecią perspektywą jest **widok z kosmosu**. Na zdjęciach z satelity lub z samolotu cała posesja (zielen, budynki, ścieżki, małe atrakcje), a zwłaszcza nowy obiekt z otoczeniem, musi prezentować czytelną koncepcję artystyczną w dzień i w nocy; latem i – w rozsądnym zakresie – zimą.
- 6.19. W nowym obiekcie jedno pomieszczenie o powierzchni ok. 100 m², z wjazdem szeroką bramą z poziomu parkingu, powinno być wysokie (min 6 m), łatwe do całkowitego zaciemnienia, z wewnętrznymi galerijkami, pozwalającymi na różnych wysokościach przebywać uczestnikom organizowanych tam wydarzeń. Nie określono wyposażenia ani dokładnych funkcji „wysokiego” pomieszczenia w nowym obiekcie. Celem jest taka organizacja przestrzeni wewnętrznej, by co najmniej 30 – 60 osób (autokar) mogło przez godzinę uczestniczyć w spektaklu multimedialnym, niekoniecznie siedząc lub stojąc. Proponowaną powierzchnię, wysokość i pojęcie „galerijek” należy tu traktować umownie. Chodzi o to, by ruch i trzeci wymiar był wykorzystany w koncepcji tej sali. Przedmiot spektaklu multimedialnego nie jest określony. Przestrzeń powinna umożliwiać ekspresję artystyczną, jakiej spodziewamy się za kilka lat. Być może dla tej właśnie przestrzeni komponowane będą nowe dzieła sztuki multimedialnej: happeningi, wyzwalanie zbiorowej kreacji, performance, wirtualne zabawy dla dzieci itp.

7. Gliwice.eu. Uzasadnienie nazwy

Gliwice.eu to robocza nazwa nowego obiektu wielofunkcyjnego, który zostanie wzniesiony na posesji Radiostacji Gliwickiej.

7.1. Nowy obiekt (jeśli będziemy mieli szczęście) może być miniaturowym arcydziełem wielkiej architektury współczesnej. Gliwicom brak takiego obiektu. W zalewie pudełkowej architektury nowego przemysłu, wobec mnożenia się powielanych fasad hipermarketów – nasz obiekt ma szansę stać się na wiele lat znakiem Gliwic: miasta otwartego, kulturalnego, informacyjnego, wyznaczającego na Śląsku nowe trendy nie tylko gospodarcze, ale i artystyczne.

7.2. Proponowana nazwa jest realizacją następujących przesłanek.

7.2.1. Nazwa nowego obiektu powinna zaczynać się od nazwy miasta w mianowniku.

7.2.2. Cała nazwa powinna być krótka i łatwa do wypowiedzenia.

7.2.3. Nazwa będzie funkcjonować w różnych językach. Nie może więc zawierać polskich liter.

7.2.4. Powinna nawiązywać do funkcji medialnej Muzeum (społ. informacyjne).

7.2.6. Powinna być lekko intrygująca, zatrzymująca przez chwilę uwagę na czymś zastanawiającym, ale nie może zawierać składników trudnych do zaakceptowania.

7.2.7. Nie powinna budzić negatywnych emocji.

7.2.8. Powinna odwoływać się do motywów neutralnych światopoglądowo i politycznie, a jednocześnie kojarzyć się z czymś znanym i akceptowanym (gliwice.eu – to domena internetowa, zarejestrowana przez gliwicki samorząd).

7.2.9. W miarę możliwości – jakoś nawiązywać do naukowego charakteru miasta.

7.2.10. W niektórych kontekstach może występować w barwach miasta.

7.3. Ostateczna nazwa może być inna, nie musi spełniać powyższych przesłanek, ale powinna mieć dobre uzasadnienie. W przyszłości może też pojawić się zupełnie nowa nazwa, nawiązująca do kształtu, charakteru lub jakichś oryginalnych właściwości nowego obiektu.

8. Gliwice.eu. Uwagi dodatkowe

8.1. Parter budynku **Gliwice.eu** z pomieszczeniami ekspozycyjnymi ma być dostępny dla osób niepełnosprawnych ruchowo. Piętra – nie. Nie należy tam projektować windy. Gdyby jednak winda wypełniała inne funkcje – można to rozważyć, jeżeli te funkcje warte będą dodatkowych kosztów.

8.2. Na nowym budynku lub przed budynkiem od strony ul. Tarnogórskiej może znajdować się wielki napis z nazwą **Gliwice.eu** w roli głównej. Jeżeli jednak taki napis by kolidował z ideą lub kształtem artystycznym dzieła – może być dowolnie zminimalizowany. Ten napis może być również usytuowany horyzontalnie, by można go było odnaleźć na zdjęciu z wieży, z samolotu lub z satelity.

8.3. Drogi i bariery należy projektować tak, by grupa mogła zwiedzać stare obiekty, a następnie przejść do **Gliwice.eu**. Należy też uwzględnić możliwość całkowitego funkcjonalnego odseparowania „starego” od „nowego”.

8.4. W budynku 129 znajduje się stary transformator, zasilający część ulicy Tarnogórskiej. W uzgodnieniu z Vattenfallem należy podjąć decyzję co do jego dalszych losów. W razie wymiany – pozyskać stary jako eksponat.

8.5. W piwnicy jest również szafa łączeniowa TPSA, obsługująca całą dzielnicę. Należy wyprowadzić tę szafę z budynku lub usytuować ją tak, by zapewnić do niej całodobowy dostęp bez angażowania pracowników Radiostacji.

9. Inne uwagi

- 9.1. Schody małej rampy, po których wchodzili prowokatorzy, muszą pozostać po odbudowie bez zmian; zachować autentyzm dla przyszłych filmów.
- 9.2. Należy zapewnić dostępność parteru budynku z multimediami (nr 131) dla osób niepełnosprawnych. W budynku głównym (129) dostęp dla ON do hali dolnej poprzez małą rampę i dostawiane szyny. Dostęp ON do sali nadajnika (wysoki parter) – z poziomu dolnego – poprzez istniejące schodki, gdzie trzeba zainstalować szyny składane i demontowalne.
- 9.3. Wykonać pełny projekt zabezpieczenia przeciwpożarowego, przeciwwłamaniowego (129 – jest) i odgromowego dla wszystkich budynków.
- 9.4. Opracować system ochrony całej posesji; pomieszczenia dla strażników, urządzenia przywoławcze, monitoring, zdalne otwieranie bramek itp.
- 9.5. Projekt dla budynków nr 127 i 131 – do bieżącej konsultacji z Muzeum.
- 9.6. Ze względu na bezpieczeństwo osób i wieży ustanawia się strefę ochronną w promieniu 50 m od środka wieży. W tej strefie można przebywać tylko czasowo w obecności pracownika Muzeum lub ochrony. Nowy obiekt oraz parkingi muszą znajdować się daleko poza strefą ochronną.

10. Roboty najpilniejsze

Wymiana pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych w trzech budynkach oraz wymiana okien w budynku głównym (nr 129). Pozostałe roboty mogą być wykonywane w miarę pozyskiwania środków.

11. Zamierzenia perspektywiczne

W perspektywie kilku lat należałoby rozważyć wykonanie „**wieży w wieży**” jako wzmocnienie konstrukcji i dodatkową atrakcję. Niemal wszyscy zwiedzający domagają się możliwości wejścia lub wjechania windą na wieżę. Dziś jest to niedopuszczalne. Natomiast możliwe jest zbudowanie wewnątrz drewnianej wieży: konstrukcji stalowej, wyposażonej w bezpieczną (zamykaną u dołu na klucz) klatkę schodową. Z poziomu 35-40 metrów widać prawie wszystko to, co i ze szczytu wieży. Wystarczy więc na tym poziomie (kilka metrów poniżej pierwszego podestu drewnianego) wykonać stalową platformę widokową, by wieża zyskała „drugie życie”, przyciągające bez porównania więcej turystów niż obecnie. Platforma wraz z klatką schodową będzie całkowicie otoczona gęstą siatką, zabezpieczającą nie tylko przed wypadnięciem, ale i stanowiącą „klatkę Faradaya”, chroniącą ludzi od wpływu promieniowania radiowego. We właściwych miejscach – w siatce pojawiają się bezpieczne „okna na miasto”.

Większość anten, emitujących fale elektromagnetyczne, będzie usytuowana wyżej. Na platformie zostanie wyodrębniona – niedostępna dla turystów – przestrzeń, gdzie zgromadzone będą urządzenia elektryczne. Z tego zamkniętego pomieszczenia będzie wiodła drabina na wyższe kondygnacje. W dolnej części pozostaną drabiny drewniane tam, gdzie są obecnie, z wyjątkiem najniższych trzech metrów, gdzie nie powinno być szczebli, zachęcających do „zdobywania” wieży. Wzdłuż tych drabin biegać wiązki kabli i tak musi pozostać do wymiany kabli (kilka lat). Odcinkami drabiny są w dobrym stanie, ale kilkadziesiąt metrów nadaje się już do wymiany.

Nowa platforma powinna być wykorzystana do barwnej iluminacji. Cała stalowa konstrukcja może być wdzięcznym tworzywem dla „rzeźbiarza światła”, a z platformy mogą odchodzić wysięgniki z reflektorami małej mocy, emitującymi skupione, różnokolorowe wiązki światła.

Konstrukcja stalowa powinna być wyposażona w przedział kablowy, do którego systematycznie będą wprowadzane nowe kable antenowe, zasilające i sygnałowe (monitoring). Stare kable pozostaną tam, gdzie są, do końca terminu ich eksploatacji.

*Opracował w roku 2006 i systematycznie aktualizuje: **Andrzej Jarczewski**
Ostatnia aktualizacja – grudzień 2008*

